

УДК 336.14:351.72

CURRENT ASPECTS OF BUDGET DEFICIT MANAGEMENT IN UKRAINE

СУЧАСНІ АСПЕКТИ УПРАВЛІННЯ БЮДЖЕТНИМ ДЕФІЦИТОМ В УКРАЇНІ

Pavlenko O.P. / Павленко О.П.

d.e.s., prof. / д.е.н., проф.

ORCID: 0000-0002-5493-5798

Rozmaryna A.L. / Розмарина А.Л.

s.e.s., assoc.prof. / к.е.н., доц.

ORCID: 0000-0001-6463-3841

Odesa Mechnikov National University,

Odesa, Vsevoloda Zmienka Street, 2, 65000

Одеський національний університет імені І.І. Мечникова,

Odesa, vul. Vsevoloda Zmienka, 2, 65000

Анотація: В роботі розглядаються сучасні аспекти управління бюджетним дефіцитом і державним боргом в Україні. Проведено комплексний аналіз стану Державного бюджету України за останні п'ять років, зокрема динаміки доходів, видатків, кредитування та сальдо бюджету. Запропоновано напрями удосконалення управління бюджетним дефіцитом, реалізація яких має сприяти поліпшенню фінансового стану країни та повоєнному відновленню.

Ключові слова: бюджетний дефіцит, державний борг, державний бюджет, кредитування, доходи, видатки, валовий внутрішній продукт.

Abstract. The article examines modern aspects of budget deficit and public debt management in Ukraine. A comprehensive analysis of the State Budget of Ukraine over the last five years has been conducted, in particular the dynamics of revenues, expenditures, lending and budget balance. Directions for improving budget deficit management are proposed, the implementation of which should contribute to improving the country's financial condition and post-war recovery.

Key words: budget deficit, public debt, public budget, lending, revenues, expenditures, gross domestic product.

Вступ.

Управління дефіцитом Державного бюджету України є ключовою складовою стратегії економічного відновлення та забезпечення фінансової стабільності країни в умовах надзвичайних обставин. Спрямованість на оптимізацію фінансових ресурсів та виважене використання державних фінансів стають критичними в контексті війни для забезпечення як негайних потреб оборони, так і подальшого сталого розвитку країни після завершення війни на території України.

Метою даного дослідження є аналіз проблем управління дефіцитом державного бюджету України та можливі шляхи подолання причин його створення і підвищення ефективності бюджетного процесу в цілому.

Об'єктом дослідження є бюджетний менеджмент в Україні, а саме система управління та контролю за виникненням бюджетного дефіциту на різних рівнях влади та в сучасних умовах соціально-економічних і політичних змін.

Предмет дослідження – концепції та методи, які застосовуються в управлінні бюджетним дефіцитом в сучасних умовах.

Проблеми управління дефіцитом бюджету та державним боргом доволі повно висвітлені в сучасній економічній літературі. Так, проблеми теорії, методології та практики формування та управління дефіцитом бюджету висвітлено у працях таких вітчизняних науковців, як А. Вавілова, Г. Трофімова, В. Федорова, Т. Бондарук, О. Плотнікова, В. Лісовенко та ін.

Існуючі наукові праці мають значну важливість і практичне значення з проблем утворення бюджетного дефіциту та механізмів його погашення, проте окремі теоретичні, методичні та практичні аспекти є недостатньо розробленими. Зокрема, залишаються не до кінця вивченими питання щодо впливу структури дефіциту державного бюджету на рівень національної безпеки в турбулентних умовах і фінансової нестабільності країни.

Виклад основного матеріалу.

Дефіцит бюджету – явище особливе, складне і поширене. Наявність дефіциту бюджету свідчить про те, що фінансові можливості держави недостатні для забезпечення виконання своїх функцій за рахунок наявних бюджетних ресурсів, що змушує уряд збільшувати джерела державних фінансових витрат та поглиблює кризову ситуацію в державі.

Аналіз чинників, що призводять до виникнення бюджетного дефіциту, дозволяє зробити висновок, що в разі перевищення на 5-10% від рівня ВВП, вони призводять до негативних явищ в економіці [1].

У контексті аналізу фінансової стійкості та стану Державного бюджету України, важливим є розгляд динаміки доходів, видатків, кредитування та сальдо (дефіциту) бюджету (Рис. 1).

Стрімке зростання дефіциту державного бюджету України, починаючи з 2022 року є результатом надзвичайних обставин, які включають

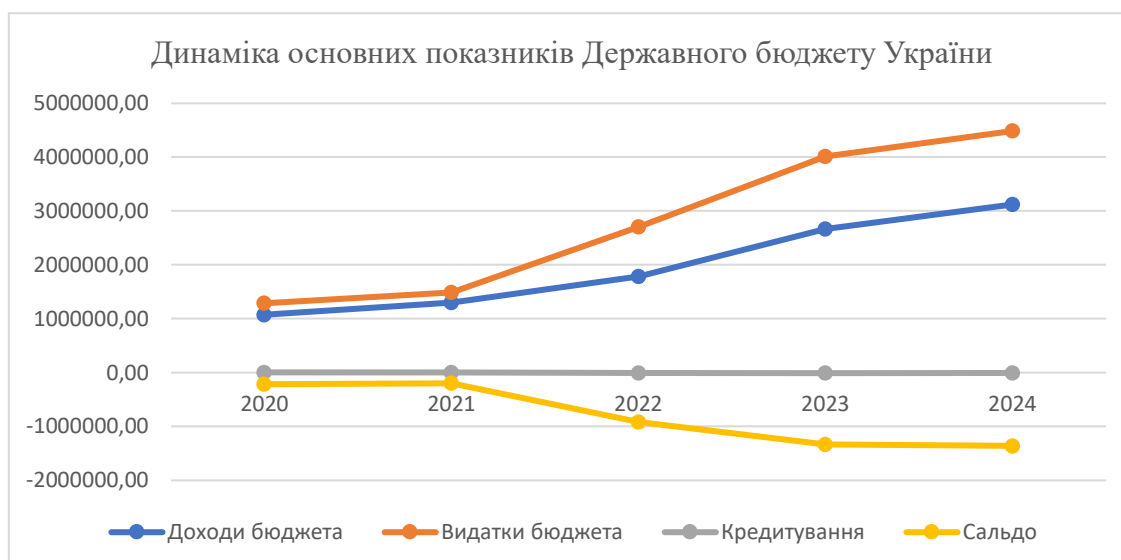

Рисунок 1 – Динаміка доходів, видатків Державного бюджету України за період з 2020 по 2024 ріки (млн. грн.)

Джерело: створено авторами за даними [2]

повномасштабне вторгнення РФ на територію України. Так, якщо у 2020 р. дефіцит Державного бюджету України становив 5,18% від ВВП, то у 2022 р. вже 17,62%, а у 2023 р. – 20,39%. Натомість, у 2024 р. бюджетний дефіцит зменшився і склав 17,74% від ВВП, що відбулося переважно за рахунок збільшення міжнародної допомоги у цей період.

Важливим показником стану національної економіки є також динаміка відношення величини державного боргу України до ВВП (Рис.2).

Показник Державний борг/ВВП чітко відображає фінансові наслідки повномасштабної війни. Якщо до 2022 року Україна знижувала боргове навантаження, то з 2022 року воно стало експоненційно зростати. Показник 91,2% ВВП на кінець 2024 року є історично високим для України і значно перевищує безпечний рівень, який у світовій практиці оцінюють у 60% ВВП.

Отже зменшення дефіциту державного бюджету та державного боргу України є основним стратегічним завданням, особливо в умовах війни та повоєнного відновлення.

Підвищення прозорості та ефективності розподілу і використання державних коштів має стати пріоритетом державної фінансової політики.

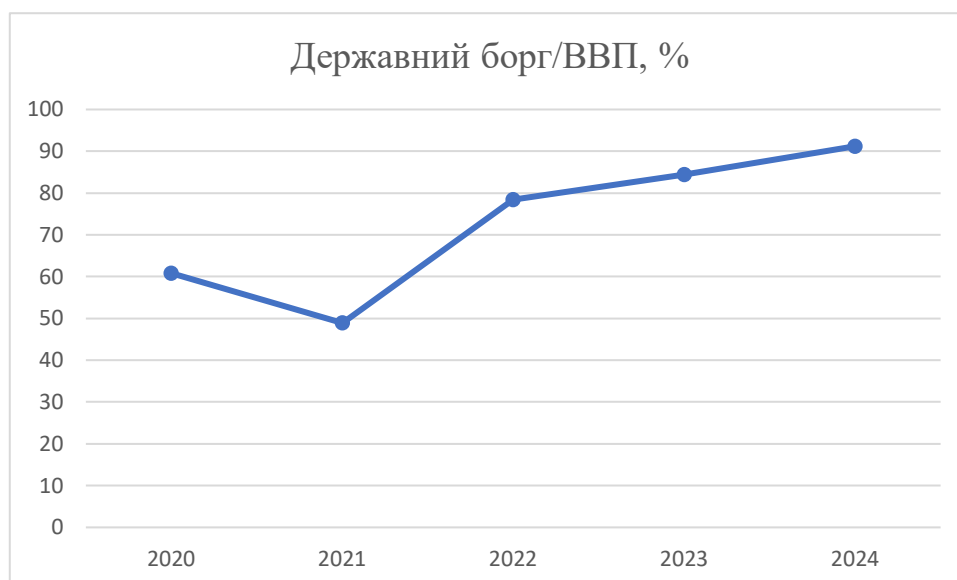

Рисунок 2 – Динаміка відношення державного боргу України до ВВП за період з 2020 по 2024 ріки (%)

Джерело: створено авторами за даними [3]

Прозорий бюджетний процес дає численні переваги, і в першу чергу, зменшення корупції та підвищення довіри населення до влади.

Висновки.

Проведений аналіз дозволив визначити напрями удосконалення управління бюджетним дефіцитом і державним боргом. В середньостроковій перспективі основною метою України має бути залучення необхідного фінансування за доступними відсотками та з мінімальними ризиками. Для цього потрібно підтримувати позитивний фінансовий рейтинг країни завдяки: прозорій політиці управління бюджетним дефіцитом і державним боргом; своєчасному виконанню всіх боргових зобов'язань; забезпечення більш обґрунтованого та реалістичного підходу до формування державного та місцевих бюджетів; проведення переговорів із зовнішніми кредиторами щодо відтермінування, списання або зміни умов погашення вже існуючих боргів; розвитку вітчизняного фондового ринку як джерела доступних ресурсів для фінансування бюджетних видатків; збільшення частки грантів і залучення додаткового пільгового кредитного фінансування; посиленню співпраці з міжнародними партнерами та міжнародними рейтинговими агентствами тощо.

Якщо зазначені підходи будуть реалізовані, то зможуть значно покращити ефективність публічного бюджетного менеджменту в Україні, сприяючи зменшенню державного боргу і бюджетного дефіциту, а отже повоєнному відновленню та стабільному соціально-економічному розвитку.

Література:

1. Штефан, Л. (2022). Аналіз бюджетного дефіциту в Україні та його соціально-економічні наслідки. *Економіка та суспільство*, (41). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-41-56>.
2. Державний бюджет України. Офіційний сайт Міністерства фінансів України. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/finance/budget/gov/>
3. Державний борг України. Офіційний сайт Міністерства фінансів України. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/finance/debtgov/>